

תשובה אברא משמע דצריך הוא לנהוג עם אחיו אבלות בכל עניני האבלות הנמשכין כל שבעה וכל שלושים בפרהסיא כחליצת מנעל ועטיפה וגיחוי ותספורת והבראה מעובדא דבר תמוה דמר עוקבא דשכיב יסבר למיתב עליה שבעה ושלושים ועל רב הונא לגביה אמר ליה צודניאתא קא בעי למיכל לא אמרו לכבוד אשתו אלא חמיו יחמיתו בלבד ש"ם דלשנתי שלהם נוהג אבלות גמורה. אבל מכל מקום לענין קריעה למי שבא בתוך שבעה אינו צריך לקרוע דלא אמרו אלא משום כבודו ובפניו ודברים שבצנעה אינו נוהג וכיון שכן אף קריעה כן שהרי אפילו מחליף ואינו קידש ילפיך כיון שאין האבל עצמו צריך לצאת כל ז' בקרועין וזה לא היה עמו בשעת קריעה אין הדבר ניכר שיהא זה מיקל בה בפני אחיו ושלא יהא מצטרף בצערו שחוא בעצמו יכול להחליף.

קמ) שאלת עוד הא דתנן בפרק משקין (מ"ק דף ח) לא יעורר אדם על מתו ולא יכפדנו קודם לרגל שלושים יום ואמרינן עלה ומאי שנא שלושים יום אמר רב כהנא יאמרי לה אמר רב יהודה אמר רב מעשה באדם אחד שכנס מעותיו לעלות לרגל וכו' באותה שעה אמרו לא יעורר אדם על מתו ולא יספדנו קודם לרגל שלושים יום. יאמרת מנא לן מיהא שלושים טפי מזמן אחר.

תשובה שפיר קאמר רבך שלושים לפני המועד אדם טורה לאסוף ולכנוס לצורך המועד אבל לא קודם לכן ושלושים יום לפני המועד זמנו של מועד וכדתינאי שואלין ידורשין בהלכות הפסח קודם לפסח שלושים יום שהרי משה עומד בפסח ראשון ומוזהר על פסח שני וכן לענין בדיקת החמץ שאמרו העושה את ביתו אוצר והיוצא בשיירא קודם ל' יום אין זקוק לבער תוך שלושים יום זקוק לבער. **קמא) שאלת** הא דקיימא לן לאו שבכללות אין לוקין עליו והלא מחליקת אביי ורבא הוא אביי אמר אין לוקין ורבא אמר לוקין בנא ימבושל וזג וחרצן בשיליה פרק כל שעה (דף מ"ב ב) ובנויר (פרק ג' מינים דף ל"ט) והא לא קימא לן כאביי אלא ביע"ל קג"ם ואולי נתהלפו הנסחאות יכן נמצאת לרב רבינו משה ז"ל בעיקר החשיעי מספר המצות.

תשובה בכל הספרים שלנו נשתבשה הגירסא מקומות ששנו שם בדאביי אין לוקין ובדרבא לוקין בפסחים ובבבא מציעא בשיליה המקבל (דף קט"ו ב) ובנויר בהפך ויש ספרים כאן וכאן בדאביי אין לוקין אבל הגירסא הנכונה בכולן בדאביי לוקין ובדרבא אין לוקין כדברי הרב רבינו משה ז"ל וגם הר"ם ב"ן ז"ל מודה לו. ומכל מקום לכל הגירסאות הלכה כדברי האומר אין לוקין. ומיהו הדברים עתיקים שענין לאו שבכללות בגמרא אין כולו על צד אחר אלא יש שכולן מודים בו שאין לוקין עליו כאותו האמור בסנהדרין בפרק ארבע מיתות גמרא (דף כ"ח) המגפף והמנשק ויש שלוקין עליו כדעת רבה בפרק ראשון של תמורה (דף ז ב) גבי המעלה אברי בעלי

מוסיף לגבי מזבת. ויש שנחלקו בהן אביי ורבא בנא ומבושל זג וחרצן ירדים ורכב ואחרים אביי אמר לוקין ורבא אמר אין לוקין או בחליף כפי חילוף הגירסאות והלכה בהן כמי שאומר אין לוקין ומסחברא לי משום דשינה פלוגתיהו בפלוגתא דתנאי בפ"ק דכריתות (דף ד) דתניא (ויקרא ז) כל חלב שיר וכשב ועז לא תאכלו לחייב על כל אחד ואחד דברי ר' ישמעאל וחכמים אומרים אינו חייב אלא אחה. ואמרינן עלה נימא בהא קא מיפליג דרבי ישמעאל סבר לוקין על לאו שבכללות ורבנן סברי אין לוקין על לאו שבכללות. ודחינן לעולם קסבר רבי ישמעאל אין לוקין ושאי הכא דמיתרי ליה קראי. ושקלינן וטרינן ההם טובא אי מיתרי קראי או לא כדי שלא נעמיד רבי ישמעאל כמאן דאמר לוקין על לאו שבכללות. ומכל מקום אף לכשתמצא דבלאו שבכללות פליגי קיימא לן כחכמים דרבים נינהו וכל שכן למאי דמהדרין לאוקומי טעמיה דרבי ישמעאל ביתורי קראי וכלהו סבירי דאין לוקין על לאו שבכללות ומשמע גמי מהתם במסקנא דלאו בלאו שבכללות פליגי וכיון שכן אפילו אית ליה לרבא לוקין לא קיימא לן כותיה אלא שעדיין צריכא לי עיון כיון דלא איתבו בגמרא מיהא ברייתא למאן דאמר לוקין.

קמב) גמ מה שאמרת שתמהת על מה ששמעת משם **רש"י ז"ל שאין** אומרינן ענינו בתפילת ערבית של קידוש התענית שמא יאנס ויאכל ימצא שקרן. ואמרת שבירושלמי אמרו בלילי שבת ויומו. יא משום אינא רחמנא פטריה.

כד"ן אמרת יבשם רש"י ז"ל לא בתפילה ערבית בלבד אמר אלא ערבית ושחרית עד המנחה ולא לחלוק על הירושלמי ועל הבדיתא השנויה בפרק במה מדליקין (דף כ"ד) דתניא ימים שאין בהם קרבן מוכף כגון שני וחמישי ותעניות ומעמדות ערבית ושחרית ומנחה מתפלל שמונה עשדה ואומר מעין המאורע בשומע תפילה אלא שהוא ז"ל נתן טעם לדבריו מפני שעששו נכנסה חולשא בעולם וקרוב הדבר שיצטרך לאכול ולפיכך לא יבטח בעצמו להוכירו בתפילתו. ומכל מקום אין אנו עושין כדבריו בשחרית ומנחה אבל הכל נתנו כדבריו בתפילת ערבית ואע"פ שאמרו בבדיתא ובירושלמי כן ועוד אמרו יש איכל ומתפלל תפילה תענית. ובכל כיוצא בזה פוק חזי מה צבור נוהג ינהוג כן.

קמג) שאלת קדרה של גוי שהעמידו בה חלב שהלבו גוי והגוי מודה שמעמיד החלב בקיבת נבילה אם מותר להעמיד באותה קדרה חלב שחלבו ישראל לכתחלה אם העמידו דיעבד אם הגבינה מותרת אחר שהעמידו באותה קדרה ובקעדות שלה. **תשובה** אם לא היה בזה איסור אלא מחמת הקיבה אין כאן איסור כלל ואפילו לכתחלה דקיימא לן כמשנה אחרונה שאמרו שהקיבה אינה אלא פירשא בעלמא ואם הקיבה קרושה לכולי עלמא מותר להעמיד בה לכתחלה ואין צריך לומר שמותר להעמיד בקדרה שהעמידו בה בקיבה. אבל אני רואה בזה שאמרת

וסתמא, א"כ עתה גנולתו שאין לנו אפר פרה וזו אפשר לטעם טעמא מה גנלן סהו רק מקיים. משא"כ מהטעמה הגמליה דאזי נסתיקן א"כ לעולם פ"י ענינה. ע"כ תקרא הוא ית' שזן בתוך עזאזתא. ולא בתוך עמאים. כי טעמא אינה דנוקא בנס. וכדי פירושה דטעמא גמליה. לומר שאינה עממייה נס. רק חזק כתיבותיך גמליה ודוק. וזהו לא תמא סתף-אין ישראל עממיס ביהלש. וכשהא דתי מתי ספיר ליבנה ימירא דמתני, דמה מקום מעבר את עממיס. פסיעת ואלא עממיס עממיס מעבר. ומסתייה דלמה מה מקום מעבר וזהו לא. אלא מקום דסך קרא מקום יכילל. מיתין לגלויי אסתיקן על יסתי. לכהינה שסתייה עמין גנולתן כדפרישם. הכר מקשי לפסיי א"כ אפשר לומר כן סתף גנולתן עממיס. דמכא דתי גנולתן כתיב הסזן אוהס בתוך עממיס. דמכא דתי מעבר את עממיס. על זה כתיב דמ"ח ספיר ילפי מתך קרא גנולתן עממיס. דמכא דתי גנולתן עממיס. כגון עגולו יוב עממיס. ומסתיקן לגמיי, עממיס. כן תקריס מ"ח עגולו לא מהילי מירי) כן עגולו סתף מעבר אזי ישראל. שילא מכלל עממיס. אעפ"י שסתייה עממיס טעמא מה חז"ל. ומתתק או א"כ קוריס. ש"ן טעמא גמורה כי חס כשהי מקור פפת למתא ולמי נד. סיכה לעוד עממיס. ומסתיקן לגמיי, ודוק. היכ. כי דך רמו דרזס דיכנט כף והמסתיים עיני. ישמע חס ויוסף לק. ולחניניה חס נדתיס לחניניה כולס נדתיס: (ט"ז)

הוא או סיה"כ אסור כאכילה ושתיה אינו חייב אלא א' מ"ד. התינוק עד י"ב שנה ויום א' לנקיבה וכן י"ב ויום א' לזכר מדא' מותר' בכל, הוין מבקיעלה הסנדל, ומותר לומר לעכו"ם לרוחצן ולסוכן, ולהאכילין אמ"י כיום מותר. מיהא מדרבנן מנובין, להאריך זמן אכילתו שעה או ב' ממה שהוא רגיל, כתינוק ותינוקת חוק ב' שנים קודם זמן עונשו, וכחלש שנה א', ובמהות ספ' שנה אפילו רוצה להנך לשעות מותין בידו. והאידיגא דכל הילדים לוסרים ולמסע עיז, א"כ לחנכה אפילו שנה מקודם, וזק"א בזכר י"ג שנה ויום א' ונקיבה י"ב ויום א', דאו חייבות להתענות ולהשלים אפילו כשאין להם י"ג השעות: מ"ה. עוברות ומניקות טענות וסמלימות. ועובר' שהריחה ופניה משתני, אעפ"י שלא אמרה צריכה א"כ, או אמרה צריכה אני, אעפ"י שאין פניה משתנים, ונובשא כל אדם דוקא מניו משתני, ולא מהני אמרה כלבד. ולוי אפרים בשם הר"ן, כבירא הריח וקריע' נדשו מאכילין אותו ע"פ עצמו או ע"פ בקי המכיר בו, וכו', וכ' דאפשר גם הרש' מורה בזה דנשתנה מניו לא דוקא להשנין באונה שיה"ה הוא, ובאם נקדררה דעתה כזכרון זה מוסב, ואם לאו תוהבין כוש ברובם ונותנין להוך מיה, ואם לא תתיישב דעתה נותנין לה, רובם, ואם לאו, ונותנין לה המאכל עצמו, וזה דוקא בערבה, ולפעמים מתיישבת דעתה בדבר מועט, משא"כ בהולה דמאכילין אותו כמ"ש לקמן כל אדם שהריח מכלל נשנתנה מניו מסוכן הוא אם לא יתנו מסנו ומסתייה אותו מסנו. ויביל תוך י"ג ימים, ויאי מנין כאן לכל הימים דנ' וזו סעל לעת ד"מ אם ילדה ב' בתשרי בערב אין מאכילין אותה כיה"ה, אם לא אמרה צריכה אני, דכיון דנבנס יום רביעי כבר מקרי לאתר שלשה י"ד עד ז' דוקא באמרה צריכה אני מאכילין, ועי' בסמוך סוף אות י"ג, וכו' וכאן דאיתך הרי היא ככל אדם ואין נותנין לה כמורה צריכה אני מחמת לידה, אבל באמרה צריכה מחמת שסכבדי עליה חילי נותנין. חולה יש בו מ"ן חילוקי דינים א' ברופא בקי אפילו עכוס ורואעו' רבינו הגדול זעק' להתפתח דקראנו א' להתיישב דבר והעיד רבננו ראה הדבדי מהמתייהו דכל חילי קל אפרים תמיד ששתיענה יסתכן, ואני ביה' מוסף עוד אנתו רואים היום רופואי ישראל, שהרוב שלהם כענה' הם כופרים בהק"י, זה בודון לבס מיעצים חמשים עד יותר להדיח כענין אכילת אסורים ובימי תקנית מעכ"מ אומר, שאם לא יאכל אפרש שיכבד עליו החילי ויסתכן, ואפילו אינו אומר שסתכן, רק שאפרש שיכבד עליו החילי, אנתו נבנס חוששין סמא יסתכן, ואפילו החולה אומר א"כ. אפ"י מאכילין אותו יוכ' הראש' דעכו"ם או אשה ר"ל בקיאה נאמנים להאכיל לחולה אמ"י להכניש ישראל. כ' ברופא א' אומר צריך רופא א' אומר שא"כ, או ב' כננר ב', ואפ"י קצת יותר בקיאה, וולרמב"ן א' מופלג כחמה מאכילין בשבילי אפילו נדב ב' מאכילין אותו, (ג' אם ב' אומרים צריך אפילו כאה אומרים א"כ ואפילו החולה אומר עמם שם מאכילין אותו, ד' וברופא אומר שאינו מכיר החילי הרי הוא כאדם דעלמא, ואין דבריו מעלין ולא מורידין ונע"י בסמוך.) ה' חלוקה אומר שצריך אפילו מאה רופאים אומר שא"כ, ואפילו הרופאים אומרים שהמאכל ויקרה ר"ד'ו' שמועין לחולה ומכירין לו תחלה שיה"ה היום, דשפא שכה. ו' ובחולה רופא אומר שא"כ רופא אחר אומר שצריך או שהחולה אינו אומר כלום ורופא א' אומר שצריך, ושנים אומרים שא"כ אין מאכילין אותו. ז' ובחולה רופא אומר שצריך א"כ סמא אומרים שא"כ מאכילין אותו ולא חיישי' דהחולה אומר סמא בסמיך לרופא. ח' חולה אומר א"כ רופא מוספ' כלי' שכירי החילי ואינו יודע אם יסתכן, מאכילין אותו. ט' ובחולה אומר שאינו יודע ורופא אומר א"כ אין מאכילין אותו ונבנס החולה רופא וספיין או לרפ"י אינו יודע שור, כאילו אמרו רופא אחר, ורבינו כתי' ח"ל, ו' אפילו בלא שום רופא ונחלש הרבה עד שנראה לרוב בני אדם שאצלו שהוא מסוכן אם לא יאכל מאכילין אותו וכתב א"ה אם החולה רוצה להתמיר אחר שצריך לכך עליו לאמרו א"כ את רמב"ם לנפשותיהם אדרוש, וכ' הנהג' מאכילין אותו בע"כ. יא' שיעור כסמאכילין למעוברות או לחולה יאכילה' חלה פחות כסחכותו הדיני כ' שליש צריכה בינונית, וישנה כדי אכילת' א' שיהי' או חובות ויאכל פחות כסחכות. ובשתיה ויבוס בהולה עצמו קודם י"ה' כמה הוא מלא לגמיו שלו כשיסלקנו לצד אחד וישק' ביה"כ פחות מאותו שיעור, וישנה בין שתיה לשתי' כדי אכילת' א' ביצוי ולכלי הפחות כדי שתיה רביעה שהוא ביצה ומהצ' יב' מיהא אכילתו שאין שיעוריהם הללו מספיקים לו או שהחולה אומר כן או שנסתפקו בדבר מאכילין ומספקין אותו כל צרכו. יג' וכו' בה"כ דנוהגין שנותנין לפניו מאכל ואומרים לו י"ה' הוא ואם יאכל הרשות בידו, וכן ביכולתו לאהו נוח' לו יב' ה"ו דצריך לומר לו אם אתה יודע שיש לך כסנה אם לא האכל אכול כמו שצריך לך, ואם די לך אכול תהלה פחות מכשיעור. יד' וביןודותו הסמינין לנשים דאינהו בקיאי בהו. טו' ומינוקת של היא יד' חולה ומסוכן ואינו רוצה לינבן כי אם סמנה, ואם מתענית כסנה הוא לולד אינה מתענה אפילו ביה"כ מ"ן ז'. מי שאחוז בולוסו והוא חילי שבא בחמת רעבון וסמינו שעניני ביות ואינו יכול לראית מאכילין אותו עד שיאודו עני' ועי' נבגרא מטיבהין בין סוב לרע כעממא, ואם אין שם מאכל של היתר, מאכילין אותו מאכל דאיסור, ואם יש כאן ב' מיני איסור אחד חסר ומכיריו משהיין אותו הקל תהלה, ואם צריך לבשר ויש כאן אחד מהם שצריכה מאכילה ובשר נבילה מוכנה שוחטים לו, כי בנבלה עשה ענינה בכל ביות נכזית, ובצריך לאכילה לאלתר והנבילה מוכנת, והשחיפה מאתרה, מאכילין אותו הנבילה, ובאם צריכה להסם לו יין להמיר וי"מ מוסב שיחם העכו"ם הוין משהיילי ישראל שבת דאיסור תחמי יום קיל משבח, ואפשר לא יסוד כ"ד פ"י קפ"ה ט"י, ולרמ"ז וכו' טוב

יותר שיחמם ישראל, כי אם יתנכן או על כל ספה ומפה ששוחת איסור כלעיל נבבילה. (נמי שנשכו כלב שומה וסמינו פיו מתוח ורירי נטף וניבו תלוי בין רגליו, והסלק קצב כדרך ישר המיד, וטובח ואין קילו ששט אין מאכילין אותו סחצר עבד שלו דמין רפואה זו ברזקה, ואע"פ דנכנת נפשות להקל, היינו כסרפא בכפע לא דרך מנולה ולהכי כל שאינו ברור רפואתו אסור כ"כ ע"ד זעק"ל בתפארת, ועי' שם בדבריו רבינו אוהבן של ישראל הג"ל רפואה לחולי היה א"כ, והתושב כגורנו בחולי שארבהא ר"ל נע"י רפואתו בתפארת) משילין לו סם בתוך פיו בשבת ואפילו צריכים אחרים לחלל עליו השבת דספק נפשות ואפילו הריבא ספיקות רוחא שיהי' וכל אסורי התורה דאין לך דבר העוסד כמני פקוח נפש, חוץ מפ"י נע"י וס"ד, ואפילו להצילו רק לחיי עשה, ויש ספיקות רבות ביהר, כגון שנפל על אדם מפרלת מ' הוא סם, ספק אינו סם, ואפילו את"ל הוא סם שאם פת, ואת"ל הוא דלמס הוא עכו"ם מפקחין עליו עד חוסמו דכאין בו נשמה וניחורו, וכישי בו נשמה אפילו א"א שיהי' רק חיי עקה חיושין וכפקחין עליו לגמרי ונבעיין אם יש קולא כלא ניוחש לחיי עקה ע"י בתפארתו. וכיש לו חולי שניים בעלמא, אם הלה עיז' כל גופו מתור לומר לעכו"ם להוציאו בשבת, ועי' בהלכתא גבירא מס' שבת ספ"ד, ובתפארתו (כאן): מ"ח, ט. הסאת ואשם וודאי בוסן המקדש מכפרין לגמרי, דהרי שב כשתורה על קרבנו משא"כ אשם תלוי אינו מכפר לגמרי אלא שמנין מספורין עד שיועד שחמא אפילו ויתבאר, וכל מצות שבתורה עשה או ל"ת, בעבר עליהן בודון או בשגנה, וכשעושה תשובה וישוב חסמא חייב להתודת לפני ה', שיאמר אלהי השם סמתי עויתי פשעתי לפניך ופשתי כן וכך, והרי נחמתי ובושתי כמעשי לעולמס איני חוזר לדבר זה, וזה עיקרו של יודי. ומצות יודי הוא מצות עשה, וכל המרבה להתודות ומאריך כזה משובה. וכן בעלי הפאות ואשמות מתירין בעת שם סמתייהן הקרבן. וכן סמתייהן מיתות בית דין ולמקות אינם מחכפרים אלא ביודי, וכן החובל בחבירו ומויק מסונו אעפ"י שילם אינו מחכפר אלא ביודי וישוב מלעשות כזה לעולם. וכן על הסעיר המשתלח והוא כפרה לכל ישראל כח"כ מתורה. וכוה"ו שאין לנו בעוה"ר בחי"ק ולא מוכח בלכשה, התשובה עכ"פ מספרת, ונס עצמו של יה"כ אינו מכפר אלא לשבים. ושלשה חלקים הם כפרה והשובה עם כל אחד ואחד, א' עבר על מצות עשה שאין בה כפרה ועשה תשובה אינו זו משע עד סמוחלין לו. ב' עבר על ל"ת שאין בה כרת ולא מיתת ב"ד ועשה תשובה תילה ויה"כ מכפר וכאלו נאמר כי ביום הזה יכפר עולכם. ג' עבר על כריתות וניתתן ב"ד ועשה תשובה תשובה ויה"כ תולין וייסודין הבאין עליו גוספין הכפרה, וכלו לו כלא הילל השם בועה שעבר, משא"כ בחילל אינו מחכפר עד שימות. כ"ד דברים הם המסכנין את התשובה שלא תועיל ונמנית בסמ' קטנות וברפ"ה ראש' סוף יומא וברמב"ם הלי' תשובה פ"ד ה"א ע"ש, ומכללם האומר אשמה ואשבו, או אשמה ויה"כ מכפר. ומכמ"ק אם עשה אח"כ תשובה נמורה אסתיח אף ככ"ד אלו הרי זה מועיל ויש לו חלק לעה"כ. תשובה נמורה ווא שבא בידו דבר שעבר בו ואפרש בידו לעשותו ולא עשה לפני תשובה, לא מיראה וכשכולן כה וכל המתורה דברים ולא גמר בלבו לעובר הרי הוא כטובל ושרץ בידו שאין מבטילה מעולה עד שישלך השרץ. וגרין לפרם בתחמא בודיו כלעיל. ומרבי התשובה להיות צוקת לפני ה' בבכי ובתחנונים ועושה צדקה כפי כחו ומתרחק הרבה מן הדבר שהטא בו ועי' רמב"ם פ"ב מה' תשובה ה"ד שהצריך עוד דרכי התשובה. מצות יודי ויה"כ במנה קודם סעודה מפקת שטא יחנק כסעודה קודם שיתודה, ואומר יהודי במונה פפת מנחה ויהידי לא הרש"ן קודם אלפי צבור, ורואי להתודות גם אחר אכילה כשליה, ואח"כ בערביה, שחרית, מוסף, מנחה ועולה, ושבה באנרוף על החזה וולמרש קחלת על הל"ב. ויתורה מעמוד ובשתי' כאומר מדי', ואפילו כי שמע ליה מהשי"ן כשחור ביה"כ בשמ"ע בקול רם תודי, ציה לענות אפרו ולהתודות עם כסנהנינו, ולא יפסיק דביבור, ומצוה לפרם החסא פרוסי שעשה כאומר בלשח, כי כשחור עם הרש"ן בקי', ורק כחמס פורסם לברים מותר לאומר ב"ד ואפילו ענות שהתורה עלי מ ביה"כ שעבר ולא שנה עליהם יכול לחזור ולפרוס דלא היה ככלב שב על קיאו, רק כמ"ש כי משעי אינו אשם וכרמב"ם ורוחק ורואי דספקו כרבי' ומדר דק חסא הוא כן עולה, חמאת, עולה ויורד, אשם ויה"כ מכות מדרות, סלקות, מיתה בידו שמים, כרת וערירי, מיתה ב"ד, שחמד נזכר החסור חסור אחרון. כפרה שייך אצל חמאים, סליחה אצל עונות, ומהילה אצל שמים. ואפרים כחתי ונלוי, בשגנה וזון, דצריך לבקש על חקל תהילה, אפרים סקילה, שריפה, הרג והנך כחכמים דפליגי אר"ש דאמר שריפה סקילה חזק הנו. ויה"כ אינו מכפר אלא על השבים המאמינים בחמתו, לא להכבעם עד חוששם מן פועלי יה"כ וכמשהו כאן ורמב"ם פ"ג מה' שגנוה, ואינו מכפר רק לעבירות שבין אדם למקום, משא"כ עבירות שבין אדם לחבירו, אינו נמחל לו לעולם עד שיתן לחבירו מה שהיוק לו וירצה אותו, ואפילו יילנו לו הסמוך צריך לפייסו עד שימחלו, ואפילו לא הקייסו אלא בדברים, וכאינו רוצה למחול לו חייב לפייסו עד ג'ם, ובכל פעם בשורה דנ' גנ'א, והמוחל אל יטב דאם הוי אכזורי, לכך כמתכוין וסומחו או לטובת המבכס, לא כהוציא שם רע עליו, ומיהא ברצוה, גם זה יכול למחול. ובמת מסמדי יוד' על קברו והוא עומד יחף, ובהוין לנ' פרסאות שולח שליח, וזה יכול לעשות אפילו כהוציא שם רע על המה, ובקראו לחבירו מסונו לא מנע בכבודו אביו, אלא אם אפר מסור בו מסונו: נשלמה מכות יומא.

קרי אטורים במחנה לוי כדלפינן בספחים בסרק אלו דברים (דף סו) : מרטיא. הדמים פוחת את המקור: זכות לחאי. מנינה כ"כ: זכות דתורה. שהיתה עוסקת בתורה: הא לא מוסיקלא. דכתיב למדתם אותם את בניכם (דברים יא) ולא את בנימוכם וכיון דאינה מלוה אין סכרה גדול כמלוה ועושה: ומננא. מן היסורין ומללא מן החטא שלא יתקטנו יצרו : בין בעדלא דלא עסק בה. דהיינו משנמרת התלוה ואינו עוסק בה אנוני מננא מן הסורעניות ולהכי קאמר במשנה דיש זכות מולה כמה שנים אנולי לא מללא מן החטא ומאי אינה מנינה אלא לפי שעה דקאמר בכרייתא היינו

מן החטא שלא יתקטנו יצרו: לעולם זכות דתורה. ולא עוסקת בתורה אלא עסורתה כנגד ובעלה שיעסקו: דמקריאין ומתניאין. עסורתה על בנייה להביא לבית הספר ולקרוח מקרא ולשנות משנה: ועסקן לגברייהו. ומתמיות לבניהן שיוצאין לעיר אחרת ללמוד תורה: לימדה תפלות

שנים. זכות * דמאי אילימא זכות דתורה הא אינה מצוה ועושה היא אלא זכות דמצוה מי מננא כולי האי והתניא את זו דרש ר' מנחם בר יוסי כי נר מצוה ותורה אור תלה הכתוב את המצוה בנר והתורה באור את המצוה בנר לומר לך מה נר אינה מנינה אלא לפי שעה אף מצוה אינה מנינה אלא לפי שעה ואת התורה באור לומר לך מה אור מנין לעולם אף תורה מנינה לעולם וכו' ומסיק רבא * תורה בעירנא דעסיק בה

ס"ד. וכי תורה תפלות קרא לה: כלו. שמתוכה היא מנינה ערומיות ועושה דברים כהלנע: חכמה. תורה: שמעמיד עצמו ערום עליה. שפירש עצמו מכל העסקים ונעשה עליה עני והסר כל: רוצה אשה בקב ותפלות. חסידה ליוון במזונות מועטין ויהא תפלותה מזון לה במשמים

מנינה ומצלא בעירנא דלא עסיק בה אנוני מננא אצולי לא מצלא מצוה בין בעירנא דלא עסיק בה אנוני מננא אצולי לא מצלא רבינא אמר לעולם זכות תורה ודקאמרת אינה מצוה ועושה נהי דפקורא לא ספקרא * באגרא דמקרון וסתניין בנייהו ונטרא להו לגברייה עד דאתו מבי מדרשא מי לא פלגן בהדייהו: מכאן אמר בן עזאי חייב אדם ללמד את וכו'. ר' אליעזר אמר כל המלמד את בתו תורה מלמדה תפלות תפלות ס"ד אלא כאלו מלמדה תפלות א"ר אבהו מ"ט דר"א דכתיב אני חכמה שכנתי ערסה שביון שנכנסה חכמה באדם נכנסה עמו ** ערמונית ורבנן האי אני חכמה מאי עכדי ליה מיבעי ליה לכדרי יוסי ברי חנינא דאמר ר' יוסי בריח אין ד"ת מתקיימין אלא במי שמעמיד עצמו ערום עליהן שנאמר אני חכמה שכנתי ערסה ומ"ט לרינא אין נדחה מפני זה סברת ר' אליעזר ב גקטינן בן להלכה. וכתבו ג רבותא דהיינו דוקא תורה שבכ"פ אבל תורה שבכתב אף שאין ללמדה ** לכתחלה מ"ט המלמדה אינו מלמדה תפלות ד וגם סתורה שבכ"פ הרינים השייכים לאשה מתויתבת ללמוד: ר' יהושע אומר רוצה אשה וכו'. מאי קאמר ה"ק רוצה אשה בקב ותפלות עמו מתשעה קבין ופרושות: הוא היה אומר חסיד שומה וכו'. היכי

* (דף כא)

* הערה וקשה דע"כ מאי דקאמר לעיל דנר אינו מנין אלא לפי שעה היינו להנצל מן החטא שלא יכשל בהננה מן היסורין הלא מננא לעולם אף בעירנא דלא עסיק בה וא"כ מאי לפי שעה דקאמר הלא אסיק דאנולי לא מללא כלל ועוד מאי אחר כס דהתורה מננא לעולם הלא אסיקא דבעירנא דלא עסיק בה אנולי לא מללא וקושיא זו עיקרה נמצאת בתוספות ונשאלו בחימה ולעניות דעתי ג"ל דחרי עניי תורה יש וכן בענין המלות אחד שהוא לומד לשמה ואחד שהוא לומד מן השפה ולחזק ונלא לכ כלל כענין חורחו של דואג כדאמרינן בסנהדרין (דף קו) וכן בעניני המלות יש שהוא מקיים לשם ד' ויש מן השפה ולחזק כענין שאמר הכתוב בפיו וכשפתיו כדלוגי ולכו רחוק ממני לעיל בכרייתא מיידי. בתורה שהוא לשמה וכן המצוה שהיא לשם ד' ולכן אחר תורה שהיא לשמה מביאה להנצל מן החטא לעולם היינו אף בעירנא דלא עסיק בה וכן במצוה שהיא לשמה מנינה להנצל מן החטא לפי שעה היינו בעירנא דעסיק בה ובמיתרם דרכא מיידי בתורה שהיא מן השפה ולחזק בחורחו של דואג ולכן אחר שהיא אינה מלמדת מן החטא אלא בעירנא דעסיק בה ומצוה כעין אופן זה אפילו בעירנא דעסיק בה אינה מלמדת מן החטא:

** הערה ולפי' כ"ש שיש לומר מלמדת להנערים והנערות כתיב ללון וכדברי חשק שזיה מתם מכלה לכן ונשנן והמרגיל עצמו כזה הוא בכלל הקורא בספרים החלונים שהחזירו החכמים מאוד כזה כדליתא גריס סרק חלק (סנהדרין דף ט' ואין ג"ח אם הם נדפסות בלש"ה או בלשון לפי' ושיין בשו"ע א"ח כסיתן ש"ז ספ"ז וכמ"כ ס:

** ונראה דכל זה דוקא בזמנים שלפנינו שכל אחד היה דר במקום אבותיו וקבלת הלכות היה חזק מאוד אלא כל אחד ואחד להתנהג בדרך שרצו אבותיו וכמאמר הגמון שאל חב"ק וינדך כזה היינו יכולים לומר שלא תלמוד תורה והסמוך כהנהגה של אבותיה הישרים אלא בעת צעירה שקבלת האמת נחרטת מאוד מאוד וגם מאי שאינו דר במקום אבותיו כלל

עין משפט * אם כפי' סוכס כ ב"א מהנכות מ"ת סוכס יג ג' ש' ד' ש"פ י"ד עינן ב"ו ספי' ו"ו ה' כעון עניני ג"ה וחלס והדלקת סור כש"ג שלא לאחר ופנס עסל דבר זה גביס מתוח נפשת לדמן כפאין. וזכיות כדליתא במשנה ס"ב דשבת וחלה כתי' כל' לאכיל לבי' דבר שהיה עתוק וכו' עני' עליהת כפסר וכל כפאי גוזה כעני' אכל כתי' שלא לאכיל דבר אכסור

